

TÜRKİYE'DEKİ REHBERLİK HİZMETLERİNİN TARİHSEL GELİŞİMİ

Cengiz POYRAZ (*)

ÖZET.

Bu çalışmada profesyonel bir yardım hizmeti olan rehberliğin Türkiye'deki gelişimi ve durumu incelenmiştir.

Rehberlik hizmetleri dünyadaki gelişmelerden de esinlenerek 1950'li yıllarda Türk eğitim sisteminde yerini almaya başlamış, devamında eğitim şuralarında ve kalkınma planlarında rehberliğin önemi ve gereğine vurgular yapılmıştır. 1970'li yıllarda okullarda rehberlik servisleri kurulmuş, 1980'li yıllarda üniversiteler alana uzman yetiştirmeye başlamış, 1990'lı yıllarda alan uzmanları örgütlenerek alanın sorunlarını tartışmaya başlamıştır. Bu örneklerden de görüldüğü gibi geçen 50 yıllık süreç içerisinde oldukça önemli gelişmeler kat edilmiştir.

Önemli gelişmeler yaşanmasına karşın rehberlik hizmetlerinin sürdürülmesinde bazı sorunlar hala güncelliğini korumaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır; her okulda psikolojik danışman bulunmaması veya az olması, çalışma koşullarının uygun olmaması, mesleğin standartlarının netleşmemesi, psikolojik danışmanların değişik sorun alanları konusunda yardım becerileri konusunda yeterliliğe sahip olmaması, alana personel seçiminde ve seçilen personelin ünvan ve kimliğinde netliğin olmaması gibi sorunlardır.

Anahtar Sözcükler: Rehberlik ve Psikolojik Danışma, Rehberlik Modelleri, Rehber Uzman ve Psikolojik Danışman.

ABSTRACT.

In this study, the development and the situation of the guidance and physiological counseling in Turkey, which is a professional help service, will be examined.

Turkish Education System included guidance services in the 1950s in line with the developments in the world. Afterwards, the importance and the necessity of the guidance has been emphasized in the National Education Congress and in the Development Plans. Guidance Services were established in the 1970s, universities started to educate the people

* İstanbul Üniversitesi Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü

as experts in the 1980s and the experts on the branches started to discuss the problems of the field in an organized way. As above examples point out, important developments and improvements have been carried out in the last 50 years.

Even though there are some important developments, some problems are still up-to-date in maintaining the Guidance Services. Some of these are as follows: the lack or insufficient number of psychological consultants in every school, the inconvenience of the working conditions, the ambiguity of the standards of the profession, not having sufficient help skills related to different problems, the ambiguity in staff recruitment for the field in terms of professional title and identity.

Key Words: *Guidance and Psychological Counseling, The Models of Guidance, Psychological Consultant.*

Giriş

İnsanlık var olduğundan bu yana insanların birbirine yardımı ve dayanışması sürekli devam etmiştir. İlkei topluluklarda ve orta çağda yaşamda kalabilme ve doğayla mücadele edebilme konusunda yardım söz konusuyken tarih ilerledikçe ilişkiler daha da karmaşıklaşmaya başlamıştır. Giderek insanın kişisel ve sosyal gelişimi önem kazanmıştır. Eski toplumlarda ilişkiler basit ve yalın olduğu için topluluğu oluşturan insanlar birbirlerini daha iyi tanımaktaydılar. Bu yalın ilişkilerin yaşandığı küçük topluluklarda deneyimli olanlar diğerlerine doğal-süreç içinde yardım etmekteydiler.

Tarih çeşitli yardım ilişkilerinin kültürler içinde ve kişiler arasında biçimlendiğini gösterir. İnsanlar arası etkileşim ve iletişimlerin tümünde bireyler, saygı duydukları arkadaş ve meslek mensuplarından akıl ve öneri ararlar. Çoğu örneklerde yardım arayanlar, kendileri ve başkalarıyla ilişkilerine yönelik konular çevresinde dönüp dururlar (Ültanır, 2005: 102-111).

Çoğunlukla bu ilişkiler, kişisel kabul, sosyal ait olma ve gelecekteki amaçların neler olduğu gibi soruları içerir. Birey, "ben kimim?", "nereye aitim?", "yaşamımda ne yapmalıyım?" diye sorar. Bireye bu ve benzeri diğer sorularda yardım edenler, destek sağlayıcı bir atmosfer içinde beklenen amaçları araştırabilen bir başarı planını oluştururlar. Bu yardım süreci, bilgi toplama, bireyin farkında olması, seçenek ve amaçları araştırma ile kendine bir yön seçme şeklinde olup, aslında psikolojik danışma mesleğinin tanımıdır. Psikolojik danışma mesleği, bireyin ihtiyaçlarını saptayan bir ilişkiyi yerleştirme, bu ihtiyaçların doyumuna hizmet etme, stratejileri desenlendirme, kararlarına etkili

yardım planlarını gerçekleştirme ve benlik farkındalığını [selfawareness] geliştirmeye yardım etme sürecidir (Schmidt, 1996; Akt: Ültanır, 2005: 102-111).

Günümüzde, yardım ilişkilerinin sistematik ve profesyonel bir şekilde sürdürülmesi gerekmektedir. Çünkü içinde yaşadığımız çağ değişimin çok hızlı gerçekleştiği bir çağdır. Sosyal, kültürel, siyasal, toplumsal düzende ve teknolojik yapıda çok yeni gelişmeler yaşanmaktadır (Erdoğan, 2002: 1). Bu gelişmeler ve hızlı değişim, insanın bireysel gelişim ve gereksinimlerinin karşılanmasını ve olası fırsatları kısıtlamaktadır. Bu kısıtlamaların klasik eğitim anlayışıyla aşılması mümkün gözükmemektedir. Bireyin gelişim süreci içinde, sorun çözüme becerisini kazanmada yetersiz kalan klasik eğitim ve öğretim hizmetlerinin, sağlıklı ve yeterli bireyin gelişmesi için rehberlik hizmetleriyle desteklenen çağdaş eğitim-öğretim anlayışına geçiş zorunluluğu ortaya çıkmıştır.

Çağdaş eğitim öğrenciyi merkeze alan bir anlayışı öngörür. Bu da öğrencinin ilgi, yetenek ve değer yönünden ayrıntılı olarak tanınmasını gerektirir. Buna bağlı olarak öğrencilerin kendi kendilerini tanımlarını sağlama, sağlıklı ve optimal gelişmenin temel şartı olarak kabul edilir (Koç, 1988: 67). Kendini daha sağlıklı tanıyan birey, sorun çözüme ve kendini gerçekleştirmede daha başarılı olur ve buna bağlı olarak daha mutlu bir yaşam sürer.

Günümüzün çağdaş, demokratik toplumlarında eğitimin genel amacı, topluma, sağlıklı bir şekilde uyabilen; üretken, yaratıcı, katılımcı ve işbirliği yapabilen; sürekli öğrenme isteği ve kendini geliştirme çabası içerisinde olan; kendi mutluluğu ve çıkarlarının yanında iyi bir dünya ve iyi bir toplum yaratılması konusunda da duyarlı olabilen; özgür düşünen, bununla birlikte farklı düşünce ve görüşlere hoşgörü ile bakabilen; demokratik kişilik özelliklerine sahip sağlıklı bireyler yetiştirmektir.

Eğitimin amaçlarının gerçekleştirilmesinde en büyük sorumluluk, eğitim sisteminin en önemli kurumları olan okullarıdır. Okullar bu amacı gerçekleştirirken öğretim etkinliklerini, ders çeşitlerini ve içeriklerini çağın gereklerine uygun bir şekilde oluşturmalıdır. Yukarıda da belirtildiği gibi çağdaş eğitimin belirgin özelliklerinden birisi, gelişmekte olan kuşağa, yetişkinler tarafından yapılan yardımların amacının, bireylerin birer bütün olarak gelişmesini, mutlu ve topluma yararlı biçimde yetişmesini sağlama olarak belirlenmesidir. Bunun içindir ki, okuldaki eğitim ve öğretim uygulamalarının bu amaç çerçevesinde öğrenenlerin birer bütün olarak gelişmelerine yönelmesi gerekmektedir. Bu yöneliş, yeni ve çağdaş okul düzeninde, eski okuldaki "öğretim" ve "yönetim" öğelerine ek olarak, öğrenene ve onun bir bütün olarak gelişmesine yönelik birtakım psikolojik ve sosyal hizmetleri içeren "rehberlik" adı altında yeni bir öge eklemiştir (Özoğlu, 1982). "Rehberlik, bireyin kendini anlaması, problemlerini çözmesi, gerçekçi kararlar alması, kapasitelerini

kendine en uygun düzeyde geliştirmesi, çevresine dengeli ve sağlıklı bir uyum yapması ve böylece kendini gerçekte için uzman kişilerce bireye verilen psikolojik yardımdır" (Kepçeoğlu, 2001: 13).

Bireyin, benliğini anlama ve değerlendirme, çevresel gerçeklerle uyum sağlama, kendini şimdiki ve gelecekteki koşullar çerçevesinde yöneltme, kişisel potansiyeli geliştirme gereksinimi (Shertzer ve Stone, 1976; Akt: Kepçeoğlu, 2001) bulunmaktadır. Bu nedenle çocuk ve gençlerin eğitim gördüğü kurumlarda rehberlik daha da önem kazanmaktadır.

Değerisen iş dünyasında; evde, okulda ve toplumda, şiddet; boşanma; gençlerin intiharı; madde kullanımı; cinsel deneyimler, günümüzde öğrencilerin karşılaştığı önemli sorunlardan bazılarıdır. Bunlar, sıradan sorunlar değerildirler ve öğrencilerin, kişisel, sosyal, mesleki ve akademik gelişmelerini önemli bir şekilde etkilemektedir (Gysbers, 2001).

Erinlik ve ergenlik dönemlerinde, öğrenciler hızlı bir gelişim dönemindedirler ve birtakım gelişim sorunları ile karşı karşıya kalabilmektedirler. Bu dönemde; fiziksel görünüşle, sağlıkla, evde ve dışarıda toplumsal ilişkilerle, cinsiyet ve ahlaki davranışlarla, mali durumla ilgili sorunlar yaşayabilmektedirler (Onur, 1985: 129). Yine bu dönemde erken ve geç olgunlaşmanın yarattığı birtakım avantaj ve dezavantajlar erinin kişiliğini değerik şekillerde etkilemektedir (Erdem 2004: 53). Ergenlik dönemi, cinsel enerjinin çok yoğun olduğu ve merakın, arayışın olduğu ve istenmeyen cinsel hastalıklar ve gebeliklerin gözükebileği bir dönemdir.

Ergenlik dönemi merak ve arayışın, gücü denemenin ve sınır yaşantılarının yaşandığı, psikolojik açıdan zayıf ve savunmasız olduğu tehlikeli bir dönemdir (Yavuzer, 2005: 1). Fiziksel açıdan ise sağlıklı ve ölüm oranı düşük bir çağdır; başlıca ölüm nedenlerinden birisi araba kazası diğer de intiharlardır (Yörükoğlu, 1986: 7). Türkiye'de intihara girişenlerin büyük bir çoğunluğu, ABD ve Avrupa'daki gibi 15-24 yaş arasındadır. Erkekler arasında intiharı gerçekteirme, kadınlar arasında ise girişme riskinin daha yüksek olduğu görölmüştür (Sayıl ve Devrimci-Özgüven, 2002). Bu durumlarda alkol, uyuşturucu, intihar vb. gibi faktörlerle karşılaşmadan önce, çocuk ve gençlerin yaşam mücadelesiyle başa çıkabilmeleri için, onların erken yaşlardan itibaren evde aileleri, okulda öğretilmeleri ve psikolojik danışmanlar tarafından desteklenmeleri gerekmektedir.

Türkiye'de son yıllarda gençlerde şiddet [*vandalizm*] ve saldırganlık davranışları, özellikle göçlerin yapıldığı bölgelerde ve büyük kentlerde giderek artırmıştır. "Maddi durumları zayıf öğrenciler arasında sigara, tiner kullanma gibi alışkanlıkları bulunan çocukların, ailelerinden sevgi göremedikleri için okulda olay çıkararak ilgi çekmeye çalıştıkları" ifade edilmektedir (Ültanır, 2005: 102-

111). Bu dönemde birtakım saldırgan davranışlar ve uyumsuzluklar konusunda okullarda da çalışmalar yapılmalıdır.

Sosyal ilişki ve uyum sorunu olan gençlerin sorunları çözmelerine, gençlerin problem çözme becerilerini kazanmalarına, gerilimle (stresle), krizle, baş edebilme ve kriz anında nasıl davranacağını kestirebilme konularında öğrencilere yardım sunulmalıdır.

Ergenlik döneminde verilen kararlar bireylerin yetişkinliğe geçiş yollarını güçlü bir biçimde etkiler (Yavuzer, 2005: 20). Bu nedenle ergenlerin yaptığı eğitimsel, mesleki ve bireysel-sosyal planlamaya yardım edilmelidir. Bu amaçla eğitimsel alanda; çalışma becerilerini kullanmak ve öğrenmek, eğitimsel seçimlerde bilinçli olmayı arttırmak, uygun dersleri seçme, ömür boyu öğrenmenin değerini anlama, test sonuçlarını etkili olarak kullanma, mesleki alanda; mesleki olanakları incelemek, mesleki çalışma imkanlarını araştırma, pozitif çalışma alışkanlıklarına olan gerekliliği anlama, bireysel-sosyal alanda ise; pozitif bir benlik algısı geliştirme, uygun sosyal beceriler geliştirme konusunda yardım yapılmalıdır (Gysbers ve Handerson 1988; Muro ve Kortman, 1995: 5-7; Akt; Kalın, 1999: 6).

Yukarıda belirtilen nedenler vb.'den dolayı rehberlik hizmetlerinin, öğretim (okullarda) kurumlarında etkili ve sistemli sunulması gerekmektedir. Rehberlik hizmetlerinin ortaya çıkışından itibaren bu hizmetlerin hangi sistematik içinde sunulacağını açıklamaya çalışan model önerileri de geliştirilmiştir ve geliştirilmeye devam etmektedir. Bu modellerden bazıları aşağıda verilmiştir.

Rehberlik Modelleri;

ABD'de 1910'lu yıllarda kavramlaşmaya ve uygulanmaya başlayan ve daha sonraki yıllarda Türk eğitim sistemine de giren "rehberlik" kavramının, ortaya çıkışından bu yana geliştirilen, dolayısıyla Türk eğitim sistemini de etkileyen, "rehberlik modelleri"ni Bakırcıoğlu (1982) şu şekilde özetlemektedir (Özoğlu,1982; Bakırcıoğlu, 1983; Kepçeoğlu 2001; Tan, 1985)

Rehberliği Eğitimle Eşdeğer Tutan Model, 1914 yılında Truman Kelley'in oluşturduğu modelde eğitimle rehberlik eşdeğer tutulmuş, eğitsel rehberlik terimi ilk kez bu modelde kullanılmıştır. Eğitimin bireyselleştirilmesi, rehberliğin eğitime yardımcı hizmetleri içermesi gerektiği bu modelde ortaya konmuştur. Bu yaklaşım, "sınıfça birtakım öğretici çalışmalarla rehberliğin gerçekleştirilebileceği" düşüncesini yerleştirmekle rehberliğin gelişimini ketlemesine karşılık, grup rehberliği kavramının da doğmasına yol açmıştır (Bakırcıoğlu,1982).

Ayarlayıcı ve Uyum Sağlayıcı Rehberlik Modelinde öğrenciye, yaşam sorunlarıyla baş edebilmesi için sağaltıcı yardım yapılması amaçlanmıştır.

1930'lardan sonra sağaltıcı işlevden çok, bireylerin ayarlanmaları ve uyumları işlevine ağırlık verilmeye başlanmıştır. Bu modelin sınırlılığı, "sorunlu öğrenciye rehberlik yapılması" anlayışına sahip olmasıdır. Katkısı ise, velilerin, çocukların ilgi ve yetenekleri ve eğitsel gereksinimleri konusunda bilinçlenmesini sağlamasıdır.

Klinik Süreç Olarak Rehberlik Modelinin temelinde klinik süreç yer almıştır. Psikolojik ölçme araçları, psikoterapi, tanı koyma ve çözüm bulma gibi süreçleri içerir. Bu modelde "incelemeyi salt danışmanın yapması ve tanıyı da onun koyması" modelin sınırlılığıdır.

Karar verme Süreci Olarak Rehberlik Modelinde, bireye karar verme durumunda olduğu mesleki ve eğitsel konularda rehberlik yardımı yapılır. İlgili ve yetenekler açısından bireysel ayrılıkların varlığı kabul görür. "Gelişimi, sürekliliği ve bütünlüğü dikkate almaması sadece kritik durumlarda rehberliğe yer vermesi" modelin sınırlılığı olarak belirtilebilir.

Seçmeci (eklektik) Bir Sistem Olarak Rehberlik modeli daha çok bir psikolojik danışma modeli görünümündedir. Modelde psikolojik danışma ve grup çalışmalarıyla bireyi, onun eğitim olanaklarını tanımak, en uygun seçimler yapabilmesine yardım etmek amaçlanmıştır. Birçok psikolojik danışma kuramından özellikle danışmanı ve danışanı merkez alan kuramlardan ilkeler almış olması; eş deyişle, seçmeci (eklektik) olması nedeniyle kendine özgü rehberlik ilkeleri yoktur. "Seçmeci(eklektik) oluşu" bu modelin sınırlılığıdır.

Hizmetler Topluluğu olarak Rehberlik Modeli, 1960'lı yıllarda öğretim ve yönetim modelleriyle bütünlüşen rehberlik uygulamalarından vazgeçerek, rehberliği salt bir psikolojik danışma hizmeti durumuna indirgemek isteyenlere tepki olarak doğmuştur. Bu görüşe göre rehberlik hizmetleri tüm okul uygulamalarına girmelidir. Rehberlik uzmanı, psikolojik danışman olmaktan çok, gelişimsel amaçlara önem veren, öğrencilerin davranışlarının süreç ve devingenliğini anlayan, eğitsel ve mesleki konularda yeterli kimse olmalıdır. Aynı zamanda rehber uzman ve psikolojik danışman, psikolojik danışmayı, grup rehberliğini, öğrenci gereksinimi ve sorunları hakkında araştırma yapabilmeyi bilmelidir. Rehberlikle ilgili diğer personelden daha bilgili ve programın anahtar kişisi olmalıdır. Modelin rehberliğe getirdiği önemli sınırlılık, "rehberliği salt eğitim hizmetlerini kapsayan bir konu olarak ele almış olması"dır (Bakırcıoğlu,1982).

Gelişimsel Rehberlik Modeli, bireye her alanda tüm yaşamı boyunca yardımı amaçlamakta ve geniş kapsamlı bir rehberlik anlayışını ortaya koymaktadır. "Okulda, öğretmen, yönetici, tüm görevlilerin aktif ve bilinçli katılımı olmaksızın bu modelin başarıya ulaşmasının mümkün olmaması" modelin sınırlılığı olarak değerlendirilebilir.

Amaca Yönelik Eylem Bilimi Olarak Rehberlik Modeline göre, rehberlik eğitimin yanında değil içinde yer almalıdır. Tarafsız, bağımsız, bilimsel anlayış rehberliğin yardımı ile kazandırılabilir. Dayandığı belli bir kuramı olmayan bu model, rehberliğin, yönetim ve eğitime eşit bir meslek olmasını savunur.

Toplumsal Yapıcılık Olarak Rehberlik Modelinde, çocuğa değer kazandırma ve yeni değerler aramada etkin olma konusunda rehberliğe gerek duyulur. Bu modelde rehberlik, yaratıcı önderlik yeteneğine sahip bireylerce yürütülmelidir.

Kişisel Gelişim Olarak Rehberlik Modeli, 1977 yılı başlarında Kehas'ın önerdiği bu modelde rehberliğe gelişimsel açıdan yaklaşılmış ve benlik kavramını, benliğin değerlendirilmesini ve benliğe yönelik tutumları odak yapmıştır.

Erkan (2001) ise, Gysberg ve Henderson (1994)'den aktararak yaptığı sınıflamada, rehberlik modellerini, Süreç Modeli, Hizmetler Modeli, Görevler Modeli ve Gelişimsel Rehberlik modeli olarak dört alt grupta toplamıştır. Hizmetler Modelinde, rehberlik etkinlikleri oryantasyon, bireyi tanıma, bilgi verme, psikolojik danışma, yerleştirme ve izleme, çevre ve ilişkileri, araştırma ve değerlendirme gibi kategorilerde ele alınmıştır.

Süreç Modelinde, Psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerinin klinik ve terapatik yönü vurgulanır, psikolojik danışmanlar (rehber öğretmenler) danışma, müşavirlik ve koordinasyon rollerini üstlenirler.

Görevler Modelinde, psikolojik danışmanların görevleri basitçe sıralanmıştır. Bu görevlerin en sonuncusu genellikle "kendisine verilen diğer görevleri yerine getirir", şeklinde olduğu için alan dışı işlerin de psikolojik danışmana verilmesine uygun bir yaklaşımdır.

Gelişimsel Rehberlik modelinde, bireyin gelişimsel ihtiyaçları ön plandadır ve rehberlik hizmetlerinin öğrencilerin içinde buldukları gelişim dönemlerinin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olması gerektiği savunulur.

Rehberlik Çalışmalarının Türkiye'deki Tarihsel Gelişimi

Rehberlik kavramının gelişiminde bütün psikolojik yaklaşımların etkisi kuşkusuz olmuştur. Ancak rehberlik uygulamalarının bireyi güçlü ve değerli kabul etmesi açısından baktığımızda "hümanist yaklaşım"ın etkisinin daha fazla hissedildiği söylenebilir. Gerek rehberlik kavramı, gerek hümanist yaklaşım kavramı yeni kavramlar olmalarına rağmen tanımlanmadan önce de Türk kültür ve uygulamalarında bu kavramlara uygun uygulama ve anlayışların olduğunu görmekteyiz. Örneğin büyük Türk düşünürü İbni Sina (980-1037), akıl hastalığını, beyindeki bozukluklar olarak görmüş, ruhsal rahatsızlıklarla beden

arasındaki ilişkiye işaret etmiştir. Mevlana'nın, "kim olursan ol yine gel" şeklinde bütün insanları ön koşulsuz kabul eden çağrısı hümanist anlayışın güzel bir örneğidir ve günümüz rehberlik anlayışı ile örtüşmektedir. Orta çağ Avrupa'sında ruh hastaları "içine şeytan girmiş lanetli varlıklar" olarak görülüp, birçok işkenceye maruz bırakılırken, Türk kültüründe akıl hastalarına şefkat ve anlayışla yaklaşmıştır. Osmanlı ve Selçuklular'da fakir ve düşkün evleri, nekahet müesseseleri, darülâcezeler, mecnun yurtları oldukça gelişmiştir (Tan, 1986). Bu örneklerden de görüldüğü gibi Türklerin kültüründe, insana büyük değer veren, sosyal dayanışmayı önemli gören, doğayı seven ve doğayla mücadelede herkesin baş edebilme gücü kazanmasını sağlamaya yönelik etkinliklere yer veren anlayışın unsurlarını görmekteyiz. Bütün bu uygulama ve anlayışın günümüzdeki rehberlik uygulamaları ve anlayışına yakın özellikler olduğu söylenilebilir.

Daha sonraki yıllarda psikolojinin gelişmesi ile birlikte bu alandaki gelişmeler Türk toplumunun anlayış ve deneyim birikiminde yansımalarını bulmuştur. Örneğin Fransa'daki Binet-simon zeka testi, daha 1915 de İbrahim Alaattin Gövsa tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir. Bu testin daha bilimsel ve gelişmiş şekli olan Stanford-binet zeka testi de Muzaffer Şerif Başoğlu tarafından 1945 yılında Türkçe'ye çevrilerek yayınlanmıştır. Yine bu yıllarda İstanbul Üniversitesi'nde de bazı test çalışmaları yapılmıştır (Tan, 1986).

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitime büyük önem verilmiştir. Özellikle 1924 yılında ABD'li eğitimci-düşünür Jonh Dewey Türk eğitim sistemini incelemiş raporlar sunmuştur. Daha sonraki yıllarda ülkenin genel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak Köy Enstitüleri ve Halkevleri ortaya çıkmıştır. Bu kurumlar, ülkenin ihtiyacı olan yurttaş bilinci ve donanımına sahip, demokratik kişilik yapısında bireylerin yetiştirilmesi faaliyetlerinde etkin rol almışlardır. Bu yıllarda her ne kadar rehberlik kavramı eğitim uygulamalarında söz edilen ve kullanılan bir kavram olmamakla birlikte bu kurumlardaki uygulamalarda bireysel eğitim, bireyin gücünü ortaya çıkarmak ve bireyi aktif kılmak gibi kavramların uygulamalarda kendini hissettirdiğini görmekteyiz. Örneğin 1939 tarihli bir ilkokul programında , öğretmenin öğrencilere "kılavuzluk" etmesine işaret edilerek rehberlikten dolayı bir şekilde bahsedilmiştir. Yine bu yıllarda çocuğun kendi yetenek, ilgi ve ihtiyaçları çerçevesi içinde öğrenip gelişmesi gerektiği düşüncesi yaygındır.

Ülkemizde rehberliğe yönelik ilginin bulunduğu bir başka düşüncüyü 1948 tarihli Ortaokul Programında görmek mümkündür. 1948 tarihli Ortaokul Programındaki "okul, öğrenciyi kendi yetenekleri sınırı içinde en yüksek başarıya götürecek kılavuzluğu yapmalıdır" cümlesinin, öğretmenlerin rehberlik görevine işaret ettiği belirtilmektedir (Tan, 1986).

Eğitim sistemimiz, Cumhuriyetin başlangıç yıllarında Avrupa Eğitim Sisteminden etkilenmiş olmasına karşın II. Dünya savaşından sonra özellikle 1950'li yıllardan itibaren, ABD ile ilişkilerin gelişmesiyle birlikte bu ülkenin eğitim sisteminden etkilenmeye başladığı görülmektedir (Özoğlu, 1982). ABD ile kurulan karşılıklı ilişkiler sonucunda ABD'li eğitimciler Türk Eğitim Sistemini incelemiş, raporlar hazırlamış bu raporlarda ABD'de 1910'lu yıllardan bu yana uygulanmakta olan rehberlik etkinlik ve uygulamalarının Türk Eğitim Sisteminde de uygulanmasının yararlı olacağını belirtmişlerdir. Yine aynı yıllarda karşılıklı anlaşmalar gereği Türk öğrenciler ABD'ye gönderilmişlerdir. Hem ABD'li uzmanların etkisi, hem de bu ülkede eğitim görüp yurda dönen eğitimcilerin etkisiyle "rehberlik" kavramı ilk kez kullanılmaya başlanmıştır (Kepçeoğlu, 2001). Daha sonra "Rehberlik" kavramı, Kalkınma Planlarında, Milli Eğitim Şuralarında yer almış; üniversitelerde Rehberlik ve Psikolojik Danışma A.B.D. açılmış, mesleki anlamda çeşitli gelişmeler kaydedilmiştir.

Kalkınma Planlarında Rehberlik

1960'dan sonra kalkınma planlarıyla birlikte özellikle ekonominin ihtiyacı olan alanlara personel seçiminde testlerden ve orta öğretim kurumlarında rehberlik ve danışmadan bir planlama aracı olarak yararlanma ihtiyacı vurgulanmıştır. Birinci beş yıllık kalkınma planında (1963-1967) rehberlik kavramından açık bir şekilde söz edilmemiş, "kalkınmanın en etkili amacı, istenilen davranışı ve değerleri yerleştirmede, istenmeyenleri değiştirmede başlıca yol, bireysel ve toplumsal refahı artıran sosyal bir hizmettir" şeklinde eğitim tanımlanarak, toplumda insan niteliğini geliştirecek bir eğitim uygulamasının yapılması gereği vurgulanmıştır. (DPT, 1963; DPT, 1998).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1968-1972), "mesleğe yöneltme" faaliyetlerinin yer alması ve eğitimin buna göre örgütlenmesi gereği (1967) daha açık bir şekilde vurgulanmıştır.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1973-1977), Mesleki ve Teknik Eğitime ağırlık verilmesi ve temel eğitimin sekiz yıla çıkarılması planlanmıştır (DPT, 1973; DPT, 1988).

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planında (1978-1983), Üçüncü beş yıllık kalkınma planında yer alan konular gerçekleştirilemediğinden tekrar yer verilmiş, eğitimin teknolojik ve ekonomik yapıyla tutarlı olması gereği üzerinde durulmuştur (DPT, 1977; DPT, 1988).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planında (1985-1989), üniversitelerdeki yığılmaları önlemek için mesleki ve teknik eğitime önem verilmesi, orta dereceli okullarda mesleğe yöneltme ve çevre şartlarına göre geçerli beceri

kazandırılacağından söz edilmiş, sayıca artan okulların nitelik olarak da geliştirilmesi gereği vurgulanmıştır (DPT, 1985; DPT, 1988).

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planlarında (1990-1994), eğitimde meslek kazandırıcı nitelikte yaygın eğitim, ana insan gücü ve yüksek niteliklere sahip insan gücü yetiştirme kavramlarının üzerinde durulmuştur. Yüksek öğrenime devam etmeyen lise mezunlarına meslek kazandırma, lise öğrencilerini ilgi ve yeteneklerine uygun mesleklere yönlendirebilmek için mesleki rehberlik sisteminin geliştirilmesi konusunda planlamalar yapılmıştır.

Kalkınma planlarında daha çok “mesleki rehberlik” vurgusunun yapıldığını, bunun da rehberliğin sadece mesleğe yönlendirme şeklinde sınırlı anlaşılmasına neden olduğu söylenebilir. Buna rağmen bu vurguların rehberliğin ve mesleki rehberliğin ülkemizde yeterince gelişmesini sağladığı söylenemez.

Milli Eğitim Şuralarında Rehberlik

Kalkınma planlarına paralel olarak Milli Eğitim şuralarında da rehberlik konusunun işlendiği görülmektedir. Yapılan şura toplantıları sonunda çıkan kararların eğitimdeki uygulamaları etkilediği söylenebilir. Çünkü şura kararlarından çıkan sonuçlar doğrultusunda Milli Eğitim Bakanlığı birtakım düzenlemeler yapmaktadır. Şuralarda rehberlik konusunun işlenmesi aşağıda kısaca özetlenmektedir.

VII. Milli Eğitim Şurası (1961)'nda, “grup rehberliği” kavramının okullara girmesi benimsenmiştir.

VIII. Milli Eğitim Şurası'nda (1970), lise birinci sınıfın yönlendirme sınıfı olması, rehberlik servisinin her okulda kurulması ve her öğrencinin bir danışmana sahip olması kararları alınmıştır. Sekizinci Milli Eğitim Şurasında seçmeli derslerin konulması, sınıf geçme yerine ders geçme uygulamasının başlatılması kararları alınmıştır (MEB.8.Şurası Dökümanları, 1970).

Şura çalışmalarına paralel olarak Milli Eğitim Bakanlığı 1970 yılında “Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Servislerinin Kuruluşu ve Görevleri” ile ilgili olarak bir genelge yayınlanmıştır (Teb.Der.10 Ağst.1970). Aynı yıl Milli Eğitim Bakanlığı bazı okullarda bazı pilot çalışmalar başlatmıştır. Bu pilot çalışmaların başlatılacağı okullarda görevlendirilecek uzman personel olmadığı için bu okullardan seçilen bazı öğretmenlere kurs ve seminer verilerek alanla ilgili yetiştirilmeye çalışılmıştır. 1970-71 öğretim yılında 23 orta dereceli okulda resmen başlatılan çalışmalar üç yıl içerisinde 91'e ulaşmış, 1987-88 öğretim yılına gelindiğinde yaklaşık 250 orta dereceli okulda servis kurulmuştur (Kepçeoğlu, 2001). 1974-75 eğitim-öğretim yılında bütün orta dereceli okullarda yaygın rehberlik uygulamaları başlatılmıştır. Bu yaygın rehberlik uygulamaları

sınıf öğretmenlerinin sorumluluğuna bırakılmış; bu uygulamanın esasları (MEB teb.Der.1805,16.9.1975) belirtilmiş ve uygulamada kullanılacak kılavuz programlar (MEB-Teb. Der. 1812, 4.11.1974) hazırlanmıştır. Rehberlik için iki ders saatlik zaman ayrılmıştır. Fakat genellikle bu saatlerde neler yapılacağı tam olarak bilinmediği için amaca hizmet edememiştir. Sekizinci Milli Eğitim Şurası 1973 yılında hazırlanan 1739 sayılı Milli eğitim temel kanunu içinde kaynak görevi görmüştür. Bu kanunda rehberlik faaliyetleri yöneltme boyutuyla ele alınmıştır ve yasa okullarda rehberlik hizmetlerini verecek örgütlenmenin kurulmasını zorunlu kılmıştır (14574 sayılı Resmi Gazete;1973). Yasanın çıkmasından sonra rehberlik hizmetlerinin gelişmesi ve yaygınlaşması hızlanmıştır.

Dokuzuncu Milli Eğitim Şurası'nda (1974) Rehberliğin amacı,rehberlik örgüt ve uygulamalarına ilişkin olarak "rehberlik ve danışma kurulu" "grup rehberi" ve görevleri, sınıf öğretmenleri toplantısı, rehberlik ve eğitsel çalışma saatlerinin belirlenmesi; öğrenci kişisel dosyası, yöneltme tavsiyesi, rehberlik programı, rehberlik teknikleri, uygulanacak programlar hakkında oldukça ayrıntılı açıklamalara yer verilmiştir. "Rehberlik saati" adı altında ayrılan haftada iki saatlik zaman her okulda danışman olmadığı için sınıf öğretmenlerinin sorumluluğuna bırakılmıştır (Özgüven, 2000).Bu karar rehberlik hizmetleri için gerekli olan zaman sorununu çözmek için atılan önemli bir adım olmuştur (Kepçeoğlu, 2001: 44).

1981 yılında toplanan onuncu Milli Eğitim Şurasında Türk Milli Eğitim Sistemi , bu sistemin bütünlüğü içinde yer alan eğitim programlarının özelliği, öğrencilerin programlara girişini düzenleyen kurallar ve öğretmen yetiştirme konuları görüşülmüştür. Burada öğrenci hizmetlerinin içinde diğer hizmetlerle birlikte rehberlik hizmetlerinden de söz edilmektedir.

Onuncu Milli Eğitim Şurasında ele alınan ve rehberlik için önemli olan bir diğer konu da rehberlik personelinin nasıl yetiştirileceğidir (Tuzcuoğlu,1995; s,67). Buna göre, lisans programının dört yıl, mezuniyet sonrası iki yıllık eğitimin bilim uzmanlığı, bilim uzmanlığı üzerine yapılacak üç veya dört yıllık programların doktora ünvanı kazandıracacağı, üniversitelerin psikoloji, eğitim, rehberlik ve psikolojik danışma bölümlerinde rehberlik sertifika programlarının verilebilmesi ve alanda çalışan öğretmenlerin ve danışmanların sürekli olarak iş başında eğitimle yetiştirilmesi konuları karara bağlanmıştır.

Bu şurada rehberlik personelinin sayısı belirlenirken ortalama 200 öğrenciye bir danışman düşecek şekilde planlanması da karara bağlanmıştır.

Onbirinci Milli Eğitim Şurası'nda rehberlik hizmetleri konusu görüşülmemiş, bu konuda öğretmenlerin hizmetçi eğitime alınması ve rehber öğretmenlerin "Eğitimde Rehberlik ve Özel Eğitim" alanlarında yüksek lisans

eğitimi yapmaları konusu karara bağlanmıştır. Eğitim uzmanlarının yetiştirilmesi ve istihdamı ile ilgili model önerisi hazırlanmıştır.

Yüksek Öğretim Kanunu (2547) ve 1981 yılında yüksek öğretimde yapılan düzenlemelerde üniversitelerde psikolojik danışma ve rehberlik alanlarında lisans ve yüksek lisans başlatılmasında ve giderek sayılarının artmasında 10.ncu ve 11.nci Milli Eğitim Şurası Çalışmalarının Önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

1988 yılında toplanan 12. Milli Eğitim Şurası'nda rehberlik faaliyetlerine sadece eğitim programları görüşülürken değinilmiştir. Bu Şura'da "rehberlik faaliyetleri öğrencilerin kendilerini tanımalarına, karşılıklı ilişkilerde gerekli becerileri kazanmalarına ve öğrendikleri bilgilerin davranış şekline dönüştürülmesine yön verecek şekilde yapılmalıdır" görüşü yer almıştır.

12. Milli Eğitim Şura'nda, "Ülkemizin ekonomik ve sosyal şartlarına uygun olarak eğitim ve öğretimdeki milli hedeflere bir an önce ulaşmak amacıyla yapılacak çok yönlü planlamalar doğrultusunda, öğrencilerimize okul öncesinden itibaren iyi bir rehberlik hizmeti verilmelidir. Nihai hedeflerimiz, ilkokuldan üniversiteye kadar üst öğrenime geçişte merkezi imtihan sistemini terk ederek rehberliği ve öğrencinin başarısına dayalı bir sistem kurmak olmalıdır" ifadesi yer almıştır.

15. Milli Eğitim şurasında Temel eğitimde rehberliğin önemi vurgulanmıştır.

Üniversiteler

Psikolojik hizmetlerle ilgili olarak ülke eğitiminde başlayan hareketler, geç de olsa, üniversitelerde de yansımaları bulmaya başlamıştır. 1950'li yıllardan sonra tıp kanadında da psikolojik danışma ve rehberlik alanı ile ilgili gelişmeler gözlenmektedir. Psikiyatri kliniklerinde klasik uygulamaların yanında psikoterapi uygulamalarının da hastaların tedavilerinde kullanılmaya başlandığı ve özellikle 1959'dan sonra bu uygulamaların yaygınlaştığı görülmektedir (Tan, 1986). Yine tıp fakültelerinde Çocuk Psikiyatrisi Bölümleri kurulmaya başlanmış, Yetişkin Psikiyatrisi Bölümleri'nde de psikolog istihdam edilmeye başlanmıştır.

1956 yılında kurulan ODTÜ, sınıf geçme ve başarı değerlendirmede kredi sistemini getirmiş, zorunlu ve seçmeli ders uygulamalarını başlatmıştır. Üniversiteye yeni başlayan öğrencilere kurumu, sistemi ve çevreyi tanıtıcı oryantasyon çalışmaları yapmaya başlamıştır. 1960-61 yılında objektif testler ve ölçme yoluyla üniversiteye öğrenci almaya başlamıştır (Tan, 1986). 1960'da üniversitede psikoloji laboratuvarı kurulmuş, problemleri bazı öğrencilere burada yardım edilmeye başlanmıştır. Yine bu yıllarda öğrencilere danışman tayin

edilmesi uygulaması başlatılmıştır. Dönem ve sınıf geçme yerine ders geçme uygulaması başlatılmıştır.

İstanbul Üniversitesi'nde de aynı yıllarda öğrencilerin sınıf içi ve dışı sorunlarıyla ilgilenilmeye başlanmıştır.1961 yılında Mediko-sosyal merkezi kurulmuş; bu merkez öğrencilerin sağlık, sosyal, bireysel ve kültürel gereksinimlerini karşılamaya yönelik çalışmalara başlamıştır.

1965'de Refia Şemin, İstanbul Üniversitesi Fakültelerinde birer öğrenci ve danışma bürosu kurulması için Mediko-Sosyal kuruluna bir proje sunmuştur (Şemin, 1966; Akt. Tan, 1986). Yine aynı yıllarda Pedagoji Enstitüsü programında öğrencilere, Psikolojik Testler, Kişilik Gelişmesi, Rehberlik ve Danışma dersleri bilinçli olarak okutulmaya başlanmıştır.

İstanbul'dakine benzer bir merkez Ankara Üniversitesi'nde de kurulmuş, benzeri çalışmalar orada da sürdürülmeye başlanmıştır. Ankara Üniversitesi'nin alana önemli bir katkısı, psikolojik hizmetleri sunmak üzere uzman personel yetiştirmeyi amaçlayan bölümleri yeni açtığı Eğitim Bilimleri Fakültesi içinde ilk kez açmasıdır.

1960'lı yıllarda yeni kurulan Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Bölümü'nde 1966-1967 öğretim yılında lisans üstü eğitim çalışmaları ile alana uzman yetiştirerek katkıda bulunmaya başlamıştır. Bu akademik programın öğretim üyesi Feriha Baymur'un çabaları büyük olmuştur. "Psikolojik Danışma ve Rehberlik Birimi" kısa adıyla "PDR", daha sonra 1974 yılında bağımsız bir bölüm haline getirilmiştir (Özgüven; 2000: 416). Bu bölüm "PDR" adıyla kurulan Türkiye'deki ilk bölümdür. PDR Bölümü 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasasının getirdiği yeni düzenlemelere göre, 1982 yılında "Anabilim Dalı" olarak lisans düzeyinde örgütlenmiş ancak PDR lisans üstü master ve doktora programları da devam etmiştir ve halen devam etmektedir.

Hacettepe Üniversitesi, 1974 yılında, Öğrenci İşleri Müdürlüğü'ne bağlı olarak Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi kurmuştur. Ertesi yıl bu merkez, Öğrenci Sağlık İşleri Müdürlüğü bünyesine alınarak rektörlüğe bağlanmış ve üniversite bünyesinde bütün öğrencilere hizmet vermeye başlanmıştır (Özgüven, 2000).

1966-67 öğretim yılında Hacettepe Üniversitesinde başlayan daha sonra Ankara Üniversitesi, ODTÜ, Boğaziçi Üniversitesinde de devam eden lisan üstü programlardan mezun olanlar, PDR alanında, merkezlerde ve okullarda uygun ve yeterli kadrolar bulunmadığından ya öğrenimlerini sürdürürken çalıştıkları işlere devam etmişler ya da Sağlık Bakanlığı ve üniversitelerde, önemli bir kısmı da PDR programlarında öğretim elamanı olarak görev almışlardır (Özgüven; 2000: 416). Milli Eğitim Bakanlığı lisans üstü mezunlardan RAM'larda ve okullarda kadrosuzluk nedeni ile yararlanamadığı için psikolojik danışma ve

rehberlik personelinin okullara girmesi çok daha sonra 1985-86 yılında gerçekleşmiştir.

YÖK kanunu ile 1980'den itibaren psikolojik danışma ve rehberlik alanı, üniversitelerin eğitim fakültelerinin, eğitim bilimleri bölümleri içinde Eğitimde Psikolojik Hizmetler veya Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalı olarak hizmet vermeye ve ilk mezunlarını 1985-86 öğretim yılı sonunda vermeye başlamıştır.

1983 yılında 7-8 Üniversitenin Eğitim Bilimleri Bölümü içinde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı açılmış daha sonraki yıllarda bu sayı 29'a kadar çıkmıştır. Açılan Rehberlik ve Psikolojik Danışma Anabilim Dalı bugün 29 üniversitede örgütlenmiş durumdadır ve ortalama her üniversite her yıl 40-50 mezun vermektedir ve bu durum devam etmektedir. Lisans programları olan üniversitelerin birçoğunda aynı zamanda lisans üstü eğitim programları da örgütlenmiş durumdadır.

Ülkemizde PDR programları, "ders çeşidi" itibarı ile birbirine benzerlik göstermektedir. İlk iki yıl psikoloji ve yakın alanlara ilişkin genel bir temel, daha sonra da PDR alanının temel dersleri dördüncü yılda da uygulamalara ağırlık verilmektedir. Verilen eğitimin özelliği itibarıyla program, PDR alanına personel hazırlayan bir meslek eğitimi programı niteliği taşımaktadır. Ancak çoğu üniversitede, ilk yıllarda açılan yeni programlarda, uzmanlık derslerini verecek öğretim elamanları yeterli olmadığı için geçiş dönemi oldukça sancılı olmuştur (Özgüven; 2000, s.422). Bu gün bu durum ilk yıllardaki kadar olmasa da halen devam etmektedir. PDR programlarının karşılaştığı en önemli sorunlar olarak, öğrencilerin aldığı kredilerin sayısı ile ilgili bir ortak standart olmaması, öğrencilerin uygulama yapabilmesi için uygun koşulların ve yerin olmaması, eğitimi destekleyecek doküman ve materyal desteğinin sınırlı olması, değişik programlarda uygulama ve teorik düzeyde farklı anlayışların olması ve uygulamada ortak bir anlayışın oluşmaması şeklinde özetlenebilir.

Mesleki Alanındaki Gelişmeler

1980-90'lı yıllara gelindiğinde alanda hizmet veren uzmanların belli bir kuruma bağlı olarak çalışmasının dışındaki uygulamaların da yaygınlaştığı görülmektedir. Bugün psikolog ve psikolojik danışmanların özel merkezler açarak hizmet vermeleri şeklindeki uygulamalar da oldukça yaygınlaşmıştır.

Alanda çalışan uzmanların oluşturduğu ilk örgütlenme olan, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği 1989 yılında kurulmuştur. Dernek öncülüğünde alanın ilk yayın organı olan Rehberlik ve Psikolojik Danışma Dergisi bir yıl sonra (1990) ilk yayınına başlamıştır.

Daha sonra gelenekselleşen ve iki yılda bir yapılan Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongrelerinin ilki 1991 yılında gerçekleştirilmiştir.

1995 yılında derneğin öncülüğünde okullara psikolojik danışman atanması ve standartlaşma ile ilgili ilk yayınların ve dernek çalışmalarının başladığı görülmektedir. Yine derneğin öncülüğünde mesleki standartlar için etik kurallar oluşturulmuştur. Psikolojik danışman eğitiminde standart olmadığına dair ilk araştırma yayınlanmıştır (Etik kurallar kitapçığı, 1995).

1996 yılında YÖK-Dünya Bankası işbirliği ile Rehberlik ve Psikolojik Danışma Lisans Programlarının yeniden yapılandırılmasına yönelik bir çaba başladyısa da bu çalışma fazla destek görmedi ve çalışma bir sonuca ulaşamadı.

2000 yılında yine derneğin öncülüğünde Çukurova Üniversitesi'nde ilk kez PDR anabilim dalları başkan ve başkan yardımcılarının katıldığı toplantı yapılmış ve lisans programlarının yeniden yapılandırılması tartışılmıştır. Bu toplantılara her yıl düzenli olarak devam edilmesine karar verilmiş, daha sonraki yıllarda toplantılara Konya Selçuk, Denizli Pamukkale, İstanbul Marmara, Trabzon Karadeniz, Malatya İnönü Üniversitelerinde devam edilmiştir. Bu toplantılarda lisans programında bir standartlaşmaya gidilmesi, alanın sorunları ve alınacak önlemler vb. tartışılmıştır. 2003 yılında meslek odası kurulması ile ilgili çalışmalar başlatılmıştır. 2004, 2005 ve 2006 yıllarında yapılan bölüm başkanları toplantılarında bu konu tartışılmış ve meslek odası oluşturma çabası devam etmiştir.

2005 yılında Trabzon Karadeniz Teknik Üniversitesinde yapılan bölüm başkanları toplantısında mezuniyet sonrası eğitimde asgari standartlaşma konusunda tartışma başlatılmış olup, Türkiye'deki üniversitelerin mezuniyet sonrası eğitim programları araştırılmıştır. Araştırma sonuçları 2006 yılında İnönü Üniversitesinde yapılan toplantıda tartışılmış ve diğer ülkelerin programları hakkında da bilgiler verilmiştir. Tartışmalardaki ağırlıklı görüş mezuniyet sonrasında lisans düzeyine benzer bir standartlaşmanın yerine daha esnek ancak alandan uzaklaşmayacak bir program taslağının uygulanmasının uygun olacağı şeklindedir.

Yine derneğin öncülüğünde PDR anabilim dalının bölüm olması tartışmaları başlatılmıştır. Karadeniz Üniversitesinde yapılan bölüm başkanları toplantısında bu konu tartışılmış; bölüm olma görüşü oylamaya sunulmuş Ankara Üniversitesi delegesinin red, İstanbul Üniversitesi delegesinin çekimser oy kullandığı oylama sonucunda PDR anabilim dalının bölüm olması gerektiği görüşü oy çokluğu ile kabul edilmiştir. Daha sonra üniversitelerin anabilim dalları kendi üniversitelerinde, dernek ise YÖK nezdinde bölüm olma çabalarında bulunmuşlardır ve bu çalışmalarda henüz bir sonuca ulaşamamıştır.

Bugün Türk PDR-Der dışında alanda bazı yerel meslek örgütlerinin de olduğu görülmektedir. Alanda toparlanmanın gerçekleşmesi için bu derneklerin bir konfederasyonla birleşerek gelişmesi ve alanın meslek odasının oluşturulması gerekliliği gözükmemektedir. Çünkü daha önceki yıllarda psikolojik danışmanlar ağırlıklı olarak Milli Eğitim Bakanlığında çalışmasına karşın bugün Milli Eğitim Bakanlığı dışındaki kurumlarda ve serbest olarak çalışan psikolojik danışmanlar'ında sayısı oldukça artmıştır. Yapılacak düzenlemelerin sadece eğitim sektörü göz önünde bulundurularak yapılması sorunların çözümüne yetmemektedir.

Günümüzde Rehberliğin Durumu

Bugün okullarda görev yapacak rehber öğretmenleri yetiştirmek amacıyla 29 üniversitenin Eğitim Fakültelerinin, Eğitim Bilimleri Bölümü, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim Dalında, alanla ilgili uzmanlık hizmeti verecek personel yetiştirmek amacıyla lisans ve lisans üstü eğitim verilmektedir. Her yıl bin civarında psikolojik danışman lisans düzeyinde eğitim alarak alana katılmaktadır. Diğer taraftan, Eğitim Fakültelerinde, bütün öğretmen adaylarına "rehberlik" ders olarak okutulmaktadır.

Eğitim sistemi içinde önemli bir yere sahip olan rehberlik uygulamaları, eğitimin ayrılmaz bir parçası olarak kabul edilmektedir. Ancak rehberliğin uygulamada hak ettiği yeri sistem içinde yeterince aldığını söylemek zordur. Sistem içinde hak ettiği yeri alamamasının öğretmenlerden, yöneticilerden, rehber öğretmenlerden, toplumun diğer kurum ve kuruluşlarından, eğitim sisteminin diğer unsurlarından kaynaklanan birçok nedenleri olabilir. Rehberlik kavramının ve uygulamasının Türk Eğitim Sistemine girme tarihine baktığımızda geçen sürenin çok kısa ve alanın çok yeni olmamakla birlikte rehberlik kavramının, doğru anlaşıldığı ve uygulamaların geçen zaman içerisinde yeterince geliştiği söylenemez.

Rehberlik ve Psikolojik Danışma anlayış ve uygulamalarının eğitimde geliştirilmesi amacıyla yönetsel ve akademik alanda birçok çalışma yapılmasına ve öğretmenlerin rehberlik anlayışının artırılmasına yönelik olarak bütün öğretmen adaylarına lisans eğitimleri sırasında rehberlik dersinin okutulmasına karşın, bu çabaların eğitimdeki uygulamalara tam olarak yansıdığı söylenemez.

Oysa bu zaman içerisinde gerçekleştirilen gelişmeler ışığında rehberlik uygulamalarının Türkiye'de oldukça gelişmiş olduğunun düşünülmesi gerekirken yapılan araştırmalar ve izlenimler durumun böyle olmadığını göstermektedir. Örneğin, okullarda görev yapan psikolojik danışmanların (rehber öğretmenlerin) nicelik ve nitelik açısından yeterli olduğunu söylemek güçtür. Ayrıca okul

yöneticilerinin ve diğer öğretmenlerin rehberlik hizmetlerinin yürütülmesi ile ilgili yeterli donanım ve anlayışa sahip olmadıkları da söylenebilir.

Genel olarak, psikolojik danışma ve rehberlik alanında geçmişte olduğu gibi, günümüzde de bazı sorunlar devam etmektedir. Örneğin, psikolojik danışma ve rehberlik eğitimini almamış olan kişilerin psikolojik danışman olarak atanması bu hizmetlerin kalitesini düşüren önemli bir sorundur (Şahin, 2002).

Rehberlik hizmetlerinin uygulanması sırasında sorun yaratan bir başka etmen de, alanla ilgili teorik yaklaşımlarda öngörülen rehberlik uygulamaları ile gerçek uygulama arasında da farklılıkların bulunması olabilir. Çünkü her ne kadar rehberliği dikkate alan yasal düzenlemeler yapılsa da, eğitim kurumlarının geleneksel işleyişi kolay kolay kırılmamakta ve bu işleyiş, çalışmaları daha fazla yönlendirmektedir. Buna bir örnek olarak rehberlik anlayışına uygun bir şekilde tasarlanan kredili sistemin eğitim kurumlarında uygulanamaması gösterilebilir (Erdoğan, 2002). Bu durum, lisans düzeyinde aldıkları eğitimle alana deneyimsiz olarak katılan genç rehber öğretmenleri oldukça fazla etkilemektedir. Ancak Şahin (2002) tarafından yapılan bir araştırmada, yöneticilerin psikolojik danışmanlardan görev beklentilerinin yüksek çıktığı görülmüştür. Bundan da anlaşılacaktır ki, günümüzde okul psikolojik danışmanları, “geçmişe göre”, hizmet öncesi ve hizmet içi eğitimlerle mesleğe daha iyi hazırlanmakta; görevlerini gün geçtikçe daha iyi ve etkili bir biçimde yapmaktadırlar (Şahin, 2002). Aynı zamanda bu durum rehberlik anlayışı ve uygulamaları ile ilgili birçok sorunun hala varlığını sürdürmesine karşın okulların rehberlik hizmetlerine karşı duyarlılığının her geçen gün olumlu anlamda biraz daha arttığını da göstermektedir.

Ancak yine de okullarda oluşturulan rehberlik servislerinin ortak bir anlayışa sahip olmadığı, uygulanacak program ve yöntemde amaçların belirgin olmadığı, rehber öğretmenlerin ve okuldaki diğer yönetici ve öğretmenlerin rehberlik görevi ve rolünü algılamada netliğin olmadığı gözlenmektedir. Bunun nedenlerinden biri de, alanla ilgili teorik yaklaşımlarda uygulanan rehberlik modellerinin çok çeşitli olması ve gelişmelerin sürekli devam etmesi olabilir. Çünkü alana uzman yetiştiren yüksek öğretim kurumlarında verilen eğitim sırasında, bazı modeller ya eksik öğretilmekte ya da hiç öğretilmemektedir. Alanda uygulanmak üzere geliştirilen bir çok rehberlik modelinin olması, alan için bir zenginlik olmakla birlikte ortak değer, tutum ve anlayışın geliştirilmesi, rehberlik görevlerinin neler olduğunun netleşmesi açısından sıkıntı yarattığı da söylenebilir.

Diğer taraftan teorik yaklaşımda öngörülen çalışmaların yapılabilmesi Milli Eğitim Bakanlığının yapı, işleyiş, sorun ve sınırlılıklarından da kaynaklanmaktadır. Örneğin, rehberlik hizmeti verecek rehber öğretmen sayısının 250 ile 500 öğrenci arasında değişen bir öğrenci sayısı dikkate

alınarak yapılması gerektiği teorik yaklaşımlarda savunulmakla birlikte bunun tam olarak uygulanabildiği söylenemez. Bazen 3000 öğrencili bir okulda tek bir rehber öğretmen görev yapmakta ya da hiç rehber öğretmen bulunmamaktadır. Gerek rehber öğretmen sayısının yetersizliği, gerek eğitim kurumlarının geleneksel yapısı, rehberlik servislerinin dokuz alt hizmet alanında sağlıklı bir şekilde örgütlenerek bütün hizmet alanlarında hizmet vermesini engellemektedir. Rehberlik hizmetleri bazı alanlarda tamamen göstermelik (kağıt üzerinde) kalmaktadır.

Bu açıklamalar ışığında şu sorunun cevaplanması gerekmektedir: “Türkiye’de rehberlik çalışmaları okulun gereksinmesine cevap verecek şekilde geleneksel yapı dikkate alınarak mı örgütlenmekte yoksa alanla ilgili teorik yaklaşımda öngörülen çalışmalar eğitime uygun bir şekilde mi yansıtılmaktadır?” Yani Türk Eğitim Sistemine uygun bir rehberlik modeli mi? Yoksa kuramsal rehberlik modellerine veya modeline uygun bir Eğitim Sistemi mi? Her ikisinden de söz etmek güç gözükmemekte. Çalışmalar ne teorik yapıya uygun bir şekilde ne de geleneksel yapıya uygun bir şekilde olabilmektedir. Bu durum eğitim kurumlarında ciddi bir güç ve enerji kaybına neden olmaktadır.

Alanla ilgili sorunlardan biri de, alanda çalışan uzmanların seçiminin tesadüfi olarak yapılmakta oluşu olabilir. Seçilen uzmanların Rehberlik ve Psikolojik danışma alanında çalışmaya uygun olup olmadıklarını belirlemeye yönelik herhangi bir mesleğe özgü özel işlem yapılmamaktadır. Oysa alana alınan yeni elamanların işe uygun olmasına dikkat edilmelidir. Elamanlar işe alındıktan sonra da işe olan uyumlarının geliştirilmesine çalışılmalıdır (Erdoğan, 2002: 69). Alanda çalışacak olanların seçimi sırasında herhangi bir mesleki standardın olmamasının yanı sıra alana uyum sağlamaları konusunda da sistematik bir çalışmanın yapıldığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

Yukarıda belirtilenlere ek olarak, önemli sorunlardan biri de alanda çalışan personelin kimlik sorunudur. Bugün Milli Eğitim Bakanlığı’nda psikolojik danışma ve rehberlik hizmeti sunan uzman kişilere “rehber öğretmen” adı verilmektedir. 1985 yılında çıkan rehberlik hizmetleri yönetmeliğinde (madde 4), “sınıf rehber öğretmeni” ve “rehber öğretmen” diye iki kavram geliştirilmiştir. Bu ayırım, alanda uzman olarak çalışanlarla asıl görevi eğitim-öğretim olan personeli farklı olarak nitelemektedir (Reh. Hiz. Yönt., 1985). 2001 yılında yeniden düzenlenen Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinde parentez içinde psikolojik danışman ibaresine yer verilmekte, psikolojik hizmetlerde çalışacak değişik uzmanların görev tanımları yapılmaktadır. Bu alandaki kimlik sorununu gidermeye yönelik küçük de olsa olumlu bir adımdır (Reh. Hiz. Yönt., 2001). Ancak bu yönetmelik Milli Eğitim Bakanlığının atama yönetmeliği ile desteklenmesi gerekir. Bu yapılmadığı için karışıklık hala devam etmekte ve uygulamaya yansımamaktadır. Görevi psikolojik danışma ve rehberlik

hizmetlerini yürütmek olan kişilerin öğretmen olarak adlandırılması hala alanda tartışılmaktadır (Özgüven, 2000).

Yüksek Öğretim Kurumu (YÖK), Milli Eğitim Bakanlığının "rehber öğretmen" görüşüne paralel olarak, 1989 yılında, Üniversitelerin Eğitim Fakültelerinde yürütülmekte olan 4 yıllık Psikolojik Danışma ve Rehberlik Lisans Programlarından mezun olanlara "rehber öğretmen" denilmesini ve diplomalarına bu unvanın yazılmasını kararlaştırmıştır. Meslek çevrelerinde, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı mezunlarına "rehber öğretmen" unvanının verilmesi kabul görmemekte ve tartışılmaktadır (Özgüven, 2000). Bu tartışmalar alanla ilgili sınırların netleşmesini olumsuz etkilemektedir. Her ne kadar Milli Eğitim Bakanlığının taşrada ve okullarda uzman kadrosu olmadığı için yeni kadro tahsisi çalışması yapmak yerine mevcut öğretmen kadrosu ile sorunu çözme yoluna gitmesi, özlük hakları kaybının yaşanmasını engelleyeceği düşüncesi ile alanda çalışan personeli de çok fazla rahatsız etmese de psikolojik danışmanların "öğretmen" olarak adlandırılması alanın meslekleşmesi ve kendi değerlerini yaratması açısından uygun gözükmemektedir.

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı mezunlarının Milli Eğitim Bakanlığı dışında diğer kurumlarda da çalıştığı düşünüldüğünde Yüksek Öğretim Kurumunun (YÖK) "rehber öğretmen" unvanını uygun görmesi sorun yaratmakta ve tartışılmaktadır (Özgüven, 2000). Bütün bu gelişmeler ve tartışmalar, alanın hala birçok probleminin olduğunu göstermektedir.

Sonuç ve Öneriler

Sonuç olarak bu güne kadar rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik bir çok çalışma yapılmasına rağmen alanın gelişimi, niteliksel ve niceliksel açıdan istenilen düzeyde gözükmemektedir. Uzun yıllardan bu yana rehberlik hizmetleri Türkiye de sunulmaktadır. Alanla ilgili bazı sorunlar halen devam etmektedir. Bu gün okullarda sunulan rehberlik hizmetlerinin sorunları azaltılmalı ve hizmetlerin niteliği ve niceliği geliştirilmelidir.

Etkili bir rehberlik çalışması okuldaki bütün personelin etkin katılımını gerektirir. Bunun anlamı bütün personelin hem bilişsel düzeyde hem de tutumsal düzeyde ortak bir dil kullanmasını ve ortak amaca kenetlenmesini gerektirir (Kepçeoğlu, 2001). Bu da ortak bir rehberlik anlayışına sahip olmak demektir. Ancak rehberlik hizmetlerinde görülen dağınıklık ortak anlayışın yetersiz olduğunu göstermektedir. Oysa bu anlayış birliğini sağlamak amacıyla Eğitim fakültelerinde rehberlik dersi okutulmakta, aynı zamanda PDR anabilim dallarında işbirliği ve eşgüdüm sağlanmaya çalışılmaktadır.

Rehberlik hizmetinin daha iyi yürütülebilmesi için şu öneriler dikkate alınmalıdır;

1. Alana uzman yetiştiren bölümler arası işbirliği ve MEB okullarıyla Eğitim Fakülteleri arasındaki işbirliği geliştirilmelidir.
2. Eğitim veren kurumlar, alana uzman yetiştirirken, okullarda karşılaşılan sorunlara etkili bir şekilde yardım edebilecek donanıma sahip uzmanlar yetiştirmek için programlarını geliştirmelidir. Bu programlar geliştirilirken okullarda sunulacak hizmetler dikkate alınmalıdır. Program geliştirmeye temel oluşturacak araştırmalar yapılmalıdır.
3. Öğrenci sayısına uygun psikolojik danışman (Rehber öğretmen) ataması yapılmalıdır.
4. Alana alan dışından atama yapılmamalıdır.
5. Yardım hizmetlerinde Psikolojik danışman dışında personel de okullarda istihdam edilmeli. Ancak psikolojik danışmanlarla aynı kadro ve ünvanı kullanmamalıdır.
6. Okulların program ve donanımı rehberlik anlayışına uygun oluşturulmalı. Psikolojik danışman/ların rahat çalışabileceği ortamlar oluşturulmalıdır.
7. Alanda çalışanlar hizmet içi eğitim veya yüksek lisans, doktora eğitimleri yoluyla psikolojik danışma yapabilme becerisinde uzmanlaşmalıdır. Bunun için fırsatlar yaratılmalı ve motivasyon oluşturulmalıdır.
8. Meslek örgütlenmesi (PDR-Der) daha da güçlendirilmelidir. Psikolojik Danışmanların meslek odası biran önce kurulmalıdır.

KAYNAKÇA

- Devlet Planlama Teşkilatı, (1998). *Planlı Dönemde Temel Eğitim ve Lise Seviyeli Eğitimin Yeniden düzenlenmesi ile İlgili Politika ve Uygulamalar*, Ankara DPT Sosyal Planlama Başkanlığı.
- Doğan, S. (1992). "Başlangıcından Bugüne Türk Resmi Dökümanlarında Rehberlik Kavramı ve Anlayışı", *Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, Ankara, s.29.
- Erkan, S. (2002). "Rehberlik Nedir", *İlköğretimde Rehberlik*. (Ed: Yıldız Kuzgun), Ankara, Nobel Yayın Dağıtım, s.1-16.

- Etik Kurallar Kitapçığı, (1995). pdr-der yay., Ankara.
- Erdem, M., Akman, Y. (2004). Gelişim ve Öğrenme. Arkadaş Kitapevi, 13. Baskı, Ankara.
- Erdoğan, İ. (2000). *Çağdaş Eğitim Sistemleri*, Sistem Yayıncılık, İstanbul, 4. baskı.
- _____. *Öğrenmek Gelişmek Özgürleşmek*, (2004). Sistem Yayıncılık, İstanbul.
- _____. *Eğitimde Değişim Yönetimi*, (2002). Pegem Yayıncılık. Ankara.
- Gysbers, Norman C. (2001). School Guidance and Counseling in The 21st Century: Remember The Past Into The Future" Professional School Counseling, Dec 2001, www.FindArticles Publications. (14.07.2006).
- Kalın, Ş. (1999). "Ankara İli İlköğretim Okullarında Görevli Rehber Öğretmenleri "İlköğretimde Rehberlik" Konusundaki Görüşleri", *Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon,
- Korkut, F. (2004). *Okul Temelli Önleyici rehberlik ve Psikolojik Danışma*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Kepçeoğlu, Muharrem (2001). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Alkim Yayınevi. Ankara.
- _____. (1976). "Okul Danışmanlarının Mesleki Problemleri", *H.Ü. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, C.VIII. 1-2.
- _____. (1986). "Okullardaki Psikolojik Danışma ve Rehberlik Uygulamalarının Temel Sorunları" *Journal of Human Sciences/insan Bilimleri Dergisi*, C.V-1, ODTÜ.
- Koç, Z. (1998). "Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde Görev Yapan Rehber Öğretmenlerin İşdoyumlarının Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara,
- Kuzgun, Y. (1997). *Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, Ankara: ÖSYM Yay.,
- _____. (2000). *Meslek Danışmanlığı*, Nobel Yay. Ankara.
- _____. (1982). *Mesleki Rehberliğin Bireylerin Yetenek ve İlgiilerini Tanımalarına Etkisi*. A.Ü. Eğitim Bilimleri Yay. No: 118 Ankara.,
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1961) *VII. Milli Eğitim Şurası Dökümanları*, Orta Öğretim Komitesi raporu, Ankara M.E.B. Basımevi.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1970). *VIII. Milli Eğitim Şurası*, Ankara
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1981). *X. Milli Eğitim Şurası*, Ankara.

- Milli Eğitim Bakanlığı, (1982). *XI. Milli Eğitim Şurası*, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1989). *XII. Milli Eğitim Şurası*, Ankara
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1961). *VII. Milli Eğitim Şurası Dökümanları, Orta Öğretim Komitesi Raporu*, Ankara M.E.B. Basımevi,.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1970). "Orta Dereceli Okullarda Rehberlik Servislerinin kuruluşu ile İlgil Bazı Esaslar", *MEB Tebliğler Dergisi*, Sayı 1619 Ağustos.
- Milli Eğitim Bakanlığı, (1977). "IX. Milli Eğitim Şurası Kararları," *MEB Tebliğler Dergisi*, Sayı 1788 Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı,(1974). *Tebliğler Dergisi*, Sayı 1812, 4. Kasım, Ankara.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Rehberlik Hizmetleri yönetmeliği" (1985). *MEB Tebliğler Dergisi*, sayı 2201, Aralık.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliği" (2001). www//meb.gov.tr.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Rehberlik ve Eğitsel Çalışmaların Yeniden Düzenlenmesi". (1974). *MEB Tebliğler Dergisi*, Sayı: 1805, 16 Eylül
- Milli Eğitim Bakanlığı, "Özel Eğitim Okulları İle Rehberlik Hizmetleri Yönetmeliğinin Uygulanması" (1986). *MEB Tebliğler Dergisi*, Sayı: 2210, Mayıs.
- Milli Eğitim Bakanlığı, "Orta Dereceli Okullardaki Rehberlik Çalışmaları Değerlendirme Raporu" (1972).1971-72 Öğretim Yılı, *Ankara MEB-PAKD*, Onur,B.(1985). *Ergenlik Psikolojisi, Hacettepe Taş Kitapçılık*. Ankara.
- Özgüven, İ.Ethem, (2000). *Çağdaş Eğitimde Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. pdrem yay. İkinci Baskı. Ankara.
- _____. (1998). *Bireyi Tanıma Teknikleri*, Ankara: PDRM Yay.
- Özoğlu, S.Ç., (1982). *Eğitimde Rehberlik ve Psikolojik Danışma*, Ege Üniversitesi Matbası, Bornova/İzmir
- Şahin, F. (2002). "Bazı Değişkenlerin Yönetici Adaylarının, Okul Psikolojik Danışmanlarından Görev Beklentileri Düzeylerine Etkisi" *Eğitim ve Bilim Dergisi*, Cilt 27, Sayı 123, s.13-21, Ankara.
- Tan, Hasan. (1992). *Psikolojik Yardım İlişkileri Danışma Ve Psikoterapi*, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- _____. (1967)"Psikoterapide Terapist Roller ve Danışanın Rol Beklentileri", *Nero Psikatri Arşivi*, C.6-4.

- _____.(1974). "Ülkemizde Rehberlik ve Psikolojik Danışma Çalışmalarında Gelişmeler ve Sorunları", *Tecrübi Psikoloji Çalışmaları*, İst. Ü. Edb. Fak. Yay. (Ayrı Basım), C. 11.
- _____.(1986). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- T.C. Başbakanlık D.P.T. (1963) "I. Beş Yıllık Kalkınma Planı", Ankara,.
- T.C. Başbakanlık D.P.T. (1967). "II. Beş Yıllık Kalkınma Planı", Ankara,
- T.C. Başbakanlık D.P.T. 1973. "III. Beş Yıllık Kalkınma Planı", Ankara,
- T.C. Başbakanlık D.P.T. 1977. "IV. Beş Yıllık Kalkınma Planı", Ankara,
- T.C. Başbakanlık D.P.T. 1989. "VI. Beş Yıllık Kalkınma Planı", Ankara,
- T.C. Başbakanlık D.P.T. 1985 "V. Beş Yıllık Kalkınma Döneminde Sektörel Gelişmeden 1985-1989 V. Beş Yıllık Destek Çalışmaları", Ankara,.
- Tuzcuoğlu, N. (1995). "İlkokullarda Rehberlik Hizmetlerinden Beklentiler ve Rehberlik Servisinin Öğrenciler Üzerindeki Etkisi" (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ültanır, E. (2005). "Türkiyede Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) Mesleği ve Psikolojik Danışman Eğitimi", Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt,1; sayı.1, s. 102-111.
- Yavuzer, H. (2005). *Gençleri Anlamak*. İstanbul Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (1995). *Ana-Baba Çocuk*, İstanbul Remzi Kitapevi 8. Basım,
- Yörükoğlu, A. (1986). *Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunları*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. 3. bs.